

Taal en democratie

Wè doen we mee Annie's en Hasse?

'Wim ziet Wendy's lôpe.' Wim ziet één Wendy en toch staat er een 's' achter. 'En Wendy gift 'n knipôög aan Wimme.' Aan één Wim, maar achter Wim staat niettemin een stomme 'e'. Wat zijn die -s en die -e en wat doen ze daar?

Ze geven aan welke functie Wim en Wendy in de zinnen hebben: respectievelijk lijdend en meewerkend voorwerp. Het zijn dus naamvalsuitgangen. Wie aan naamvalen denkt, denkt doorgaans eerder aan Latijn of Duits dan aan Nederlands of Bosch, omdat we voor onze moers taal dankzij ons aangeboren taalleervermogen¹ geen rijtjes naamvalsuitgangen erin hoeven te stampen.

Meer is mooier

In het Standaardnederlands, los van enkele goed geconserveerde uitdrukkingen, hebben alleen de persoonlijke voornaamwoorden aparte vormen per naamval. 'Ze' of 'zij' kent bijvoorbeeld 'hun' voor het meewerkend en het lijdend voorwerp. In de schrijftaal horen we voor dat laatste 'hen' te gebruiken, maar die vorm danken we aan een kunstgreep uit de renaissance. Toen was het mode alles te pimpen naar klassiek voorbeeld. Zo ook de standaardtaal. Het Latijn had veel naamvalsvormen en men redeneerde: hoe meer naamvalsvormen, hoe mooier de taal.²

Naar die maatstaf is het Bossche dialect dus mooier dan de standaardtaal. In het Bosch geven we

Annie gift 'n knipôög aan Wimme.

iets 'aan Bennies' (datief) of gaan we 'naor Pauliene' toe (accusatief van richting). Ook na een voorzetsel gebruiken we dus de voorwerpsvorm.³ Deze vorm is een algemeen Meierijs verschijnsel.⁴ 'Familieaansprektitels' als 'opa' en 'oma' krijgen eveneens een verbuiging: 'Ik zie opa's al' (vierde naamval) en 'Gif dè 's aan oma's' (derde naamval). Hoewel het tegen mijn eigen Bossche taalgevoel indruist, komt die voorwerpsvorm soms ook voor als onderwerp. Zo kwam ik in een Bosch gedicht de zin 'Annie's gaot naar de kiet' tegen en maken Cor en Jos Swanenberg melding van een vergelijkbare zin: 'Hasse' is dood'.⁵ 'Hasse' (voorwerpsvorm) verwijst hier naar de overleden 'Has'.

Hun

Steeds vaker wordt niet alleen in het Standaardnederlands, maar ook in het Bosch 'hun' gebruikt in plaats van 'zij': 'Hun zinne dè!' Zoals de vroegere voorwerpsvorm

'u' de Middelnederlandse onderwerpsvorm 'ghi' vervangen heeft,⁶ is 'hun' over een paar honderd jaar waarschijnlijk de enige correcte vorm voor 'zij'. Zou dat ook zo werken voor 'Hasse is dood' en 'Annie's gaot naar de kiet'? Dat hangt van het aantal gebruikers van dit soort zinnen af. Taal is en blijft tenslotte een democratisch medium.

Noten

- 1 H. Goodluck, *Language acquisition; a linguistic introduction* (Oxford 1991).
- 2 J. De Vries, R. Willems & P. Burger, *Het verhaal van een taal* (Amsterdam 1993).
- 3 G. Jansen, *Kun je door de bomen het Bosch nog zien; een onderzoek naar de linguïstische en sociolinguïstische status van het Bosch dialect*, doctoraalscriptie r.u. Utrecht ('s-Hertogenbosch 1997).
- 4 C. en J. Swanenberg, *Op goei gevuul; vormleer van de Meierijs dialecten* (Almere/Enschede 2007).
- 5 Zie bronvermelding noot 4.
- 6 F. van Gestel e.a., *Oude zinnen, grammaticale analyse van het Nederlands tussen 1200-1700* (Leiden/Antwerpen 1992).